

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

**НАУКОВИЙ ВІСНИК
УЖГОРОДСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ**

ISSN 2524-0609

Серія

ПЕДАГОГІКА

СОЦІАЛЬНА РОБОТА

Збірник наукових праць

Випуск 2(45)

Ужгород – 2019

Науковий вісник Ужгородського університету.

Серія: «Педагогіка. Соціальна робота».

Випуск 2 (45) ' 2019

– науково-практичний журнал у галузі педагогіки, в якому висвітлюються актуальні питання методології та історії педагогіки, теорії і практики навчання, теорії і практики виховання, теорії і методики професійної освіти, соціальної педагогіки, соціальної роботи, сучасних педагогічних технологій та інших галузей педагогічної науки.

Редакційна колегія

Головний редактор:

Козубовська І.В. доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи, ДВНЗ «УжНУ» (Україна)

Заступник головного редактора та відповідальний за випуск:

Бартос О.П. кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціології і соціальної роботи, ДВНЗ «УжНУ» (Україна)

Члени редколегії:

Козловська І.М. доктор педагогічних наук, професор, ДВНЗ «УжНУ» (Україна)

Опачко М.В. доктор педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи, ДВНЗ «УжНУ» (Україна)

Староста В.І. доктор педагогічних наук, професор, ДВНЗ «УжНУ» (Україна)

Товканець О.С. кандидат педагогічних наук, доцент кафедри загальної педагогіки і педагогіки вищої школи, ДВНЗ «УжНУ» (Україна)

Шандор Ф.Ф. доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри соціології і соціальної роботи, ДВНЗ «УжНУ» (Україна)

Букач М.М. доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи, Миколаївський національний університет ім.В.О.Сухомлинського (Україна)

Мешко Г.М. доктор педагогічних наук, професор, Тернопільський національний педагогічний університет ім.В.Гнатюка (Україна)

Поліщук В.А. доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи, Тернопільський національний педагогічний університет ім.В.Гнатюка (Україна)

Товканець Г.В. доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки й методики дошкільної та початкової освіти, Мукачівський державний університет (Україна)

Кіш Янош, доктор психології, професор, Дебреценський університет (Угорщина)

Крчмері Владімір, доктор медичних наук, професор, ректор Університету здоров'я та соціальної роботи св.Алжбети (Словаччина)

Норман Джудіт, доктор соціальної роботи, професор, Університет Бригам Янг (США)

Рецензенти:

Олексюк Н.С., доктор педагогічних наук, професор

Фенчак Л.М., кандидат педагогічних наук, доцент

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ № 7972 від 9 жовтня 2003 р.

Свідоцтво про внесення до державного реєстру видавців, виготівників, і розповсюджувачів видавничої продукції Серія 3т №32 від 31 травня 2006 р.

Засновник і видавець:

Ужгородський національний університет, Україна, 88000, м.Ужгород, пл.Народна, 3. Видавництво: вул. Капітульна, 18;
e-mail: goverla-print@uzhnu.edu.ua

Адреса редакції:

88017, м.Ужгород, вул.Університетська, 14, факультет суспільних наук, кімн.218,
e-mail: olena.bartosh@uzhnu.edu.ua

Збірник наукових праць видається з березня 1998 р., виходить двічі на рік.

Збірник наукових праць перереєстровано як друковане періодичне видання, включене до переліку наукових фахових видань України, галузі науки – педагогічні, що затверджений Наказом МОН України від 09.03.2016 р. № 241 (додаток 9, позиція 78).

Офіційний сайт:

<http://www.visnyk-ped.uzhnu.edu.ua>

Збірник представлено у наукометричних базах даних, репозитаріях та пошукових системах:

- Google Scholar (США)
- Національна бібліотека України ім. В.І.Вернадського (Україна)
- INDEX Copernicus – [ICV 2017: 65.57](#) (Польща)

Рекомендовано до друку Вченою Радою ДВНЗ «Ужгородський національний університет», протокол № 6 від 30 травня 2019 року

УДК 371; 378; 364

Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»: зб.наук. пр. / Ред. кол. : Козубовська І.В. (гол.ред.) та ін. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла», 2019. Випуск 2 (45). 251 с.

**MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
STATE UNIVERSITY
«UZHHOROD NATIONAL UNIVERSITY»**

**SCIENTIFIC HERALD OF
UZHHOROD UNIVERSITY**

ISSN 2524-0609

Series

PEDAGOGY

SOCIAL WORK

Collection of Scientific Works

Issue 2 (45)

Uzhhorod – 2019

Scientific Bulletin of Uzhhorod University.

Series: «Pedagogy. Social Work».

Issue 2 (45) '2019

– is a scientific-practical journal in the field of pedagogy. Its main thematic areas are the current issues of: methodology and history of pedagogy, theory and practice of teaching, theory and practice of education, theory and methodology of professional education, social pedagogy, social work, modern pedagogical technologies and other areas of pedagogical science.

Editorial Board

Editor-in-Chief:

Kozubovska Iryna. Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of Department of General Pedagogy and Pedagogy of Higher School, Uzhhorod National University (Ukraine)

Deputy of Editor-in-Chief and Executive Secretary:

Bartosh Olena. Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Sociology and Social Work Department, Uzhhorod National University (Ukraine)

Members of the Editorial Board:

Kozlovskaya Iryna. Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Opachko Magdalyna. Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Department of General Pedagogy and Pedagogy of Higher School, Uzhhorod National University (Ukraine)

Starosta Volodymyr. Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Uzhhorod National University (Ukraine)

Tovkanets Oksana. Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of Department of General Pedagogy and Pedagogy of Higher School, Uzhhorod National University (Ukraine)

Shandor Fedir. Doctor of Philosophical Sciences, Professor, Head of Sociology and Social Work Department, Uzhhorod National University (Ukraine)

Bukach Mykola. Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of Social Work Department, Mykolaiv National University named after V.Sukhomlynsky (Ukraine)

Meshko Galyna. Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Gnatyuk (Ukraine)

Polischuk Vira. Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of Social Pedagogics and Social Work Department, Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Gnatyuk (Ukraine)

Tovkanets Ganna. Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of Department of Pedagogy and Methodology of Pre-school and Primary Education, Mukachevo State University (Ukraine)

Kiss János. Doctor of Psychology, Professor, University of Debrecen (Hungary)

Kréméry Vladimír. Dr. h. c. prof. MUDr., DrSc., Head of St. Elizabeth University of Health and Social Work in Bratislava (Slovakia)

Norman Judith. Doctor of Social Work, Professor, Brigham Young University (the USA)

Reviewers:

Oleksiuk Nataliya. Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Fenchak Liubov. Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor

Certificate of the print media state registration Series KV № 7972 dated by October 9, 2003

Certificate of state registration of publishers, manufacturers, and distributors of publishing products Series 3m №32 dated by 31 May 2006

Founder and publisher: Uzhhorod National University, Ukraine, 88000, Uzhhorod, Narodna square, 3. Publishing House Goverla: Kapitulna str., 18; e-mail: goverla-print@uzhnu.edu.ua

Editorial address: 88017, Uzhhorod, Universitetska str., 14, Faculty of Social Sciences, room 218, e-mail: olena.bartosh@uzhnu.edu.ua

The journal has been published since March 1998, is published twice a year.

Collection of scientific articles is re-registered as a printed periodical edition, included in the list of scientific professional editions of Ukraine, the field of science – Pedagogy, approved by the Order of Ministry of Education of Ukraine dated by 09 March 2016, № 241 (annex 9, position 78).

Website: <http://www.visnyk-ped.uzhnu.edu.ua>

The journal is registered in scientometric databases, repositories and search engines:

- Google Scholar (the USA)
- National Library of Ukraine named after Vernadsky (Ukraine)
- INDEX Copernicus – ICV 2017: 65.57 (Poland)

Recommended for publication by the Scientific Council of Uzhhorod National University, record № 6 from May 30, 2019

UDC 371; 378; 364

Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: «Pedagogy. Social Work»: collection of scientific articles / Kozubovska, I.V. (Ed.). Uzhhorod: Publishing House of Uzhhorod National University «Hoverla», 2019. Issue 2 (45). 251 p.

ЗМІСТ

Білоусова Людмила, Житеньова Наталя. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ПРОЕКТУВАННЯ ЦИФРОВИХ ДИДАКТИЧНИХ ВІЗУАЛЬНИХ ЗАСОБІВ.....	9
Бузовська Юлія. МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПІДГОТОВЛЕНОСТІ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІІВ ДО МДЖКУЛЬТУРНОГО СПІЛКУВАННЯ ЗАСОБАМИ ІКТ	15
Васалюк Тетяна, Концедайло Валерій, Мінтій Ірина. ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ МЕТОДИКИ ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ СИМУЛЯТОРІВ ЯК ЗАСОБІВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ М'ЯКИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПРОГРАМІСТІВ: РЕЗУЛЬТАТИ ПЕДАГОГІЧНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ	20
Варга Наталія. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧА ВИЩОЇ ШКОЛИ США	26
Гарашко Віталія. ОЦІНЮВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 014 «СЕРЕДНЯ ОСВІТА (МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА (АНГЛІЙСЬКА))» ЯК НАУКОВА ПРОБЛЕМА	31
Гінтере Зінаїда. ЕКОНОМІЧНА ОСВІТА ДІТЕЙ І ДОРОСЛИХ У ВИСТАВКОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НА ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ (XIX – ПЕРША ПОЛОВИНА ХХ СТОЛІТЬ)	36
Главацька Ольга. ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ	41
Горнініч Тетяна. СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ У США.....	46
Дячук Наталія. ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ АУДИТИВНИХ УМІНЬ СТАРШОКЛАСНИКІВ	52
Желанов Дмитро. СУТНІСТЬ ЦІННІСНОГО КОМПОНЕНТА ЗМІСТУ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	57
Жиленко Руслан. СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В СУЧАСНІЙ НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ.....	61
Замороцька Валентина. ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ У ФОРМУВАННІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ	70
Іщенко Людмила, Мельникова Ольга. РОЗВИТОК ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	75
Капріцин Ігор. ПОТЕНЦІАЛ КУЛЬТУР-РЕСУРСНОЇ РЕКРЕАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ В ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ.....	80
Карпук Вікторія. ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДІ.....	86
Кішук Віталій. ОБҐРУНТУВАННЯ ПОТРЕБИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАРМАЦЕВТІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ КОЛЕДЖ–АКАДЕМІЯ НА ЗАСАДАХ АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ.....	90
Клепар Марія. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ-МІЖНАРОДНИКІВ В УКРАЇНІ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ	94
Козубовський Ростислав, Шелевер Оксана. ПРОФІЛАКТИКА ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	99
Курсикова Анна. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИХ ПРОГРАМАХ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ РОЗУМОВОГО РОЗВИТКУ	104
Кучер Галина, Кравченко Оксана. ІНКЛЮЗИВНИЙ СОЦІАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНИЙ ТУРИЗМ ЯК СКЛАДОВА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ У ГРОМАДІ (НА ПРИКЛАДІ М.УМАНЬ).....	109
Лакатош Мар'яна. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦІВ АГРАРНОГО ПРОФІЛЮ ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	115
Левріни Маріанна. КОНСТРУКТИВІЗМ ЯК ФІЛОСОФСЬКО-ЕПІСТЕМОЛОГІЧНЕ ПІДґРУНТЯ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У США	120
Маслій Олег. ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФЦЕРІВ РАКЕТНО-АРТИЛЕРІЙСЬКОГО ОЗБРОЄННЯ	125
Мигалина Зоряна. ВИРШЕННЯ ОСВІТНИХ ПРОБЛЕМ ДІТЕЙ-МІГРАНТІВ США В КОНТЕКСТІ ПОЛІКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ.....	130
Оксенюк Оксана. ЗАЛУЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ РЕКЛАМИ ДО ПРОБЛЕМИ ПОДОЛАННЯ СИРІТСТВА.....	135
Пивзеник Олена. ПРИРОДОЗНАВЧІ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ДУХОВНИХ ЦІННОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ	139

Пугач Сергій. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАГІСТРІВ З ОБЛІКУ ТА ОПОДАТКУВАННЯ.....	144
Райковська Галина. СИСТЕМА АВТОМАТИЗОВАНОГО ПРОЕКТУВАННЯ В ГРАФІЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ.....	149
Савельчук Ірина. РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	154
Скріль Ірина. СИМУЛЯЦІЇ У ФОРМУВАННІ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ.....	159
Смагін Ігор. ПРОБЛЕМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНИХ ВИМОГ У СТАНДАРТАХ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	164
Смагіна Таїса. МІСЦЕ ОСВІТНЬОГО КОВОРКІНГУ У РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ НА КУРСАХ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ.....	169
Староста Володимир, Попадич Олена. МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПЕРШОКУРСНИКІВ У ПРОЦЕСІ ЇХ АДАПТАЦІЇ В УМОВАХ КЛАСИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ.....	173
Сташук Ольга. МЕТОДИЧНА СИСТЕМА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ З РОЗВИТКУ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ В ЦЕНТРАХ РАННЬОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ.....	178
Стеблюк Світлана. ПСИХОЛОГО-КОРЕКЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ: КОНСТАТУВАЛЬНИЙ ЕТАП НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	186
Тимофєєва Оксана. ПІДВИЩЕННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ АНГЛІЙСЬКОЮ МООВОЮ У КУРСАНТІВ МОРСЬКИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ.....	191
Ткачова Наталія, Чжан Ювень. НОРМАТИВНО-ПРАВОВА БАЗА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ПОЛКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ В УНІВЕРСИТЕТАХ КНР.....	196
Товканець Оксана. ДИДАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ВИЩІЙ ОСВІТІ.....	200
Трубачева Світлана. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЕКТУВАННЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ГІМНАЗІЇ.....	205
Тумак Оксана. ПЕРЕДУМОВИ СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТКУ МЕТОДИКИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ НА БУКОВИНІ (КІНЕЦЬ ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.).....	209
Тушко Клавдія. ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНOSTІ ЗДАТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ-ПРИКОРДОННИКІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ.....	213
Федоруц Микола. СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	217
Хоминець Світлана. ПОНЯТТЯ ТА ВИДИ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ.....	223
Чекан Оксана, Іванова Вікторія, Барна Христіна Василівна. ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОСОДИЧНОЇ СТОРОНИ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ДИЗАРТРІЄЮ.....	228
Червоненко Катерина. МОДЕЛЬ СИСТЕМИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ.....	233
Черепаня Марія. ЗАКЛАДИ ІНТЕРНАТНОГО ТИПУ ЗАКАРПАТТЯ В КОНТЕКСТІ ЗАКОНІВ ЧЕХОСЛОВАЦЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ.....	238
Шостачук Андрій. КОНТРОЛЬ ТА ОЦІНЮВАННЯ ЗАГАЛЬНОІНЖЕНЕРНОЇ ТА МАТЕМАТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-МЕХАНІКІВ ПЕРЕД ВИВЧЕННЯМ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕОРІЯ МЕХАНІЗМІВ І МАШИН».....	243
Яблунівська Лілія. ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ АНАЛІЗУ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ-АУТИСТАМИ.....	247

CONTENTS

Bilousova Lyudmyla, Zhytienova Natalya. PREPARING OF PRE-SERVICE TEACHERS FOR CREATING DIGITAL DIDACTIC VISUAL MEANS	9
Buzovska Yuliia. THE MODEL OF FORMATION OF FUTURE NAVIGATORS' PREPAREDNESS TO CROSS-CULTURAL COMMUNICATION BY MEANS OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES	15
Vakalik Tetiana, Kontsedailo Valeriy, Mintii Iryna. VERIFICATION OF THE EFFECTIVENESS OF THE METHOD OF USING GAMING SIMULATORS AS A MEANS OF FORMING PROFESSIONAL SOFT COMPETENCIES OF FUTURE PROGRAMMERS-ENGINEERS: THE RESULTS OF A PEDAGOGICAL EXPERIMENT	20
Varga Natalia. ORGANISATIONAL BASIS OF PROFESSIONAL TRAINING OF A HIGH SCHOOL TEACHER IN THE USA	26
Harapko Vitaliia. ASSESSMENT OF COMPETENCIES IN TRAINING OF SPECIALISTS OF 014 «SECONDARY EDUCATION (LANGUAGE AND LITERATURE (ENGLISH))» SPECIALTY AS A SCIENTIFIC PROBLEM.....	31
Hipters Zinaida. ECONOMIC EDUCATION OF CHILDREN AND ADULTS IN THE EXHIBITION ACTIVITIES IN WESTERN UKRAINE (OF THE 19 TH – FIRST PART OF THE 20 TH CENTURIES).....	36
Hlavatska Olha. SOCIAL WORKERS' PROFESSIONAL BURNOUT PREVENTION AND OVERCOMING.....	41
Horpinich Tetiana. PROFESSIONAL COMPETENCY STRUCTURE OF TEACHERS OF HIGHER MEDICAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS IN THE USA	46
Diachuk Nataliia. PSYCHOLINGUISTIC PECULIARITIES OF TEACHING SENIOR STUDENTS ENGLISH LISTENING SKILLS	52
Zhelanov Dmytro. ESSENCE AND STRUCTURE OF VALUE COMPONENT CONTENT OF NATIONAL HIGHER EDUCATION.....	57
Zhylenko Ruslan. SOCIAL ADAPTATION OF SERVICEMEN IN MODERN SCIENTIFIC LITERATURE.....	61
Zamorotska Valentyna. DISTANCE LEARNING IN DEVELOPING FUTURE MUSIC TEACHERS' INSTRUMENTAL PERFORMANCE COMPETENCE.....	70
Ishchenko Liudmyla, Melnikova Olha. DEVELOPMENT OF RESEARCH ABILITIES IN CHILDREN OF SENIOR PRESCHOOL AGE.....	75
Kapritsyn Ihor. POTENTIAL OF CULTURAL-RESOURCE RECREATION OF PERSONALITY IN THE FIELD OF SOCIAL WORK.....	80
Karpuk Viktoriia. NON-GOVERNMENTAL ORGANISATIONS AS A FACTOR OF SOCIAL COMPETENCE FORMATION AMONG THE YOUTH.....	86
Kischuk Vitaliy. SUBSTANTIATING THE NEED FOR THE TRAINING OF FUTURE PHARMACISTS TO THE PROFESSIONAL ACTIVITY IN THE COLLEGE-ACADEMY SYSTEM ON THE BASIS OF ACMEOLOGICAL APPROACH.....	90
Klepar Maria. PROFESSIONAL TRAINING FOR STUDENTS OF INTERNATIONAL RELATIONS SPECIALITIES IN UKRAINE: TO THE ISSUE	94
Kozubovskiy Rostyslav, Shelever Oksana. PREVENTION OF DEVIATIVE BEHAVIOUR IN JUNIOR SCHOOLCHILDREN	99
Kurienkova Anna. THEORETICAL ASPECT OF FORMATION OF SOCIAL COMPETENCE IN EDUCATIONAL PROGRAMS OF PRESCHOOL AGE CHILDREN WITH INTELLECTUAL DISABILITIES	104
Kucher Galyna, Kravchenko Oksana. INCLUSIVE SOCIAL REHABILITATION TOURISM AS A COMPONENT OF COMMUNITY SOCIAL WORK (AT THE EXAMPLE OF UMAN)	109
Lakatosh Mariana. PROFESSIONAL TRAINING OF AGRARIAN PROFILE SPECIALISTS AS A PSYCHOLOGICAL-PEDAGOGICAL PROBLEM.....	115
Levrints (Lórinicz) Marianna. CONSTRUCTIVISM AS THE PHILOSOPHICAL-EPISTEMOLOGICAL ORIENTATION OF TEACHER EDUCATION IN THE USA	120
Maslii Oleh. PRINCIPLES OF DEVELOPING PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE OFFICERS OF MISSILE AND ARTILLERY ARMAMENT	125
Myhalyna Zoriana. SOLVING OF MIGRANTS' EDUCATIONAL PROBLEMS IN THE USA IN THE CONTEXT OF MULTICULTURAL EDUCATION.....	130
Oksenyuk Oksana. ENGAGING SOCIAL ADVERTISING TO THE PROBLEM OF OVERCOMING ORPHANHOOD	135

УДК 373.2.015.31
DOI: 10.24144/2524-0609.2019.44.75-79

Іщенко Людмила Валентинівна
доктор педагогічних наук, професор
кафедра психології та педагогіки розвитку дитини
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна
liskra118@gmail.com
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0003-3382-4148>

Мельникова Ольга Миколаївна
кандидат педагогічних наук, доцент
кафедра психології та педагогіки розвитку дитини
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
м. Умань, Україна
olya@maistruk.com
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0002-6051-3372>

РОЗВИТОК ДОСЛІДНИЦЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. Стаття присвячена актуальній проблемі розвитку дослідницьких здібностей дітей старшого дошкільного віку, оскільки наявність їх у дітей дозволяє їм активно діяти, швидко орієнтуватися в ситуації, творчо підходити до вирішення проблем. Основи їх розвитку закладаються в дошкільному віці. Мета статті полягає у розкритті методики розвитку дослідницьких здібностей старших дошкільників у розвивальному середовищі закладу дошкільної освіти. Схарактеризовано рівні, показники та розкрито технологію розвитку дослідницьких здібностей старших дошкільників. Головна роль відводиться методам (створення проблемної ситуації, гра, завдання, вправи, складання казкового сюжету на основі алгоритму аналізу творчого завдання) та забезпеченню умов для розвитку дослідницьких умінь і навичок, які необхідні для здійснення дослідницької діяльності: бачити проблему, висувати гіпотези, давати визначення, класифікувати, спостерігати, експериментувати, структурувати. Результати дослідження засвідчили, що в експериментальній групі виявилася яскраво виражена динаміка розвитку дослідницьких здібностей дітей старшого дошкільного віку ніж у дітей контрольної групи, що підтверджує ефективність розробленої і апробованої методики.

Ключові слова: дослідницькі здібності дітей старшого дошкільного віку; дослідницька діяльність; пошукова діяльність, допитливість, пошукова активність.

Вступ. Сучасні стрімкі, швидкоплинні умови дійсності обумовлюють важливість перегляду ролі і значення дослідницьких здібностей у житті людини. У XXI столітті стає очевидно, що вміння і навички дослідницького пошуку потрібні не тільки тим, чия діяльність пов'язана з науковою роботою, але й людям інших професій.

Універсальні дослідницькі здібності, серед яких найбільш значущими є здатність швидко орієнтуватися в ситуації, творчо підходити до вирішення проблем, уміння знаходити і аналізувати інформацію, дозволяють людині активно діяти, творити і перетворювати. Основи їх розвитку закладаються вже в дошкільному віці, який характеризується особливою чутливістю до засвоєння навколишньої дійсності, пізнавальною, дослідницькою та пошуковою активністю дошкільника. З великим інтересом діти беруть участь у дослідницькій діяльності, проявляють допитливість і бажання експериментувати. Пошукова активність дитини в спеціально організованих умовах може привести до виникнення дослідницьких здібностей. Ідея розвитку творчої особистості знаходить відображення і в основних нормативних освітніх актах: Національній стратегії розвитку освіти України на 2012-2021 рр., Законі України «Про дошкільну освіту», Базовому компоненті дошкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У вітчизняній психології та педагогіці накопичений багатий досвід вивчення і формування орієнтовно-дослідницької діяльності. На значення дошкільного віку для розвитку творчих здібностей у дітей зазначалося у працях таких науковців, як: Л. Боговлерської, Л. Виготського, В. Давидова, О. Запорожця,

О. Матюпкіна, В. Моляко, Л. Парамоної, Я. Пономарьова, О. Савенкова та інших. У цих дослідженнях виокремлені поняття «творче мислення», «творча активність», «інтелектуальна активність», «пошукова активність», «дослідницька діяльність».

Так, на думку О. Савенкова, одним зі способів розвитку творчого мислення є творча, пошукова, інтелектуальна активність дитини. Дитина починає мислити творчо, коли вона потрапляє у проблемно-конфліктну ситуацію. Саме експериментальному моделюванню таких ситуацій, які сприяють розвитку творчого мислення, надавав особливого значення О. Савенков. Розв'язання проблеми спочатку є невимушеною діяльністю, яка поступово захоплює дитину, надихає її до пошуку, до експериментування, що зазвичай, веде до досягнення позитивних результатів (Савенков, 2004).

Розглядаючи саморозвиток дитячого мислення дослідники (В. Моляко, М. Поддяков) зазначають, що в основі такого саморуку лежить внутрішнє протиріччя, яке полягає в тому, що кожен наступний етап мислення дитини дозволяє виявити маловідомі сторони об'єкта, що пізнається, сформулювати з цього приводу нові запитання (Моляко, 1995)

У вітчизняній психології накопичено велику низку досліджень у галузі психології здібностей. Означена проблематика відображена в роботах Б. Ананьєва, Л. Венгера, В. Дружиніна.

Проблему дитячої винахідливості, творчих здібностей вивчали науковці минулого й сучасності, серед яких Г. Альтшуллер, В. Гальченко, В. Кузьменко, та інші. Дослідження В. Гальченко, В. Кузьменко присвячене особливостям прояву винахідливості як однієї із властивостей творчої особистості дити-

ни дошкільного віку, функцією якої є забезпечення творчого вигадування та внесення власноствореного, нового у зміст діяльності або продукт, створення нових, неповторних задумів або невідомих раніше окремих прийомів втілення своїх чи чужих намірів. Формування такої якості як винахідництво має важливу значущість і перспективність у подальшому житті (Кузьменко, 2000).

Проблема детермінації, структури вікових особливостей дослідницької поведінки відображена у зарубіжних (Р. Глейзер, Дж. Гілфорд, К. Роджерс, Е. Торренс, Д. Флешер та інші) вчених. Вищезазначені дослідження дозволяють відповісти на питання про психологічну сутність дослідницької діяльності і поведінки, особливості їх детермінації зовнішніми і внутрішніми умовами, ролі дослідницької поведінки в пізнавальному розвитку людини. Частина робіт присвячена вивченню питання про психічні властивості і якості, які необхідні для успішного здійснення дослідницької діяльності.

Метою статті є розробити методiku розвитку дослідницьких здібностей старших дошкільників у розвивальному середовищі закладу дошкільної освіти.

Завдання дослідження: виявити психологічні особливості розвитку дослідницьких здібностей старших дошкільників; характеризувати рівні розвитку дослідницьких здібностей дітей старшого дошкільного віку; розробити методiku розвитку дослідницьких здібностей старших дошкільників.

Методологічну основу дослідження становлять теоретичні положення з проблеми здібностей, сформульованих у працях: Л. Венгера, М. Лейтеса, О. Леонтьєва, К. Платонова, С. Рубінштейна, Б. Теплова, В. Шадрікова, що дозволяють відповісти на питання про психологічну сутність і природу здібностей, їх структуру і типи, про провідні фактори їх формування і розвитку.

Дослідження вчених показують, що в дітей старшого дошкільного віку зростає бажання міркувати, порівнювати, сперечатися, відгадувати загадки, розв'язувати задачі, головоломки, добирати слова в риму, експериментувати тощо. Активність дитини дошкільного віку дедалі частіше зумовлюється її інтересами і потребами (Г. Люблінська, Г. Шукіна та інші.). У дитини старшого дошкільного віку поступово формується пізнавальне ставлення до навколишнього середовища: бажання вчитися, інтерес до процесу навчання, пізнання нового.

Методи дослідження: теоретичний аналіз та узагальнення літературних джерел. Основним методом дослідження був педагогічний експеримент, який включав три етапи: констатувальний, формувальний, контрольний. Педагогічний експеримент був проведений на базі закладу дошкільної освіти № 12 міста Умань, Черкаської області. На діагностувальному етапі було задіяно 30 дітей старшого дошкільного віку. Усіх респондентів було поділено на 2 групи експериментальна (ЕГ) і контрольна (КГ). Метою констатувального експерименту було з'ясувати стан сформованості дослідницьких здібностей дітей старшого дошкільного віку. Визначення рівнів розвитку дослідницьких здібностей здійснювалося згідно виокремлених критеріїв та показників сформованої означеної якості у дітей. Для оцінювання стану сформованості рівнів розвитку дослідницьких здібностей були визначені показники з критеріями та рівні сформованості означених здібностей у дітей. Діагностична методика передбачала виконання завдань дітьми, проведення спостережень, анкетування вихователів та батьків. Методика формувального експерименту включала

використання методів (створення проблемної ситуації, гра, завдання, вправи, складання казкового сюжету на основі алгоритму аналізу творчого завдання), прийомів (заохочення, похвала, зацікавлення, оцінка та інші) розвитку дослідницьких здібностей старших дошкільників. На контрольному етапі дослідження виявлено динаміку розвитку означених здібностей після проведення експериментальної методики навчання.

Виклад основного матеріалу. Дошкільний вік – унікальний період у житті людини. Він характеризується особливою чутливістю до засвоєння навколишньої дійсності, пошуковою, пізнавальною активністю дошкільника. З великим інтересом діти беруть участь у різноманітній дослідницькій діяльності, проявляють допитливість і бажання експериментувати. Тому дослідницька активність, як зазначає О. Савенков, це – природний стан дитини, який породжує дослідницьку поведінку і створює умови для того, щоб психічний розвиток її спочатку розгортався як процес саморозвитку (Савенков, 2004).

Дослідницькі здібності – це індивідуально-психологічні особливості особистості, що забезпечують успішність і якісний процес пошуку, оволодіння й осмислення нової інформації. В основі дослідницьких здібностей лежить пошукова активність. Психологічні особливості розвитку дослідницьких здібностей дошкільника визначаються специфікою розвитку мотиваційних, інтелектуально-творчих і поведінкових характеристик. Так, в структурі мотивації домінують мотиви «безкорисливої допитливості», схильності до експериментування, інші мотиви (широкі соціальні, процесуальні) знаходяться як допоміжні в дослідницькій поведінці.

Дослідницькі здібності проявляються в глибині, міцності оволодіння прийомами дослідницької діяльності, під якими розуміється вміння застосовувати прийоми відповідного наукового методу пізнання у процесі виконання дослідницьких завдань.

Головним інструментом розвитку дослідницьких здібностей у освіті виступає дослідницьке навчання, тобто включення дітей у спеціально організовані дослідження, які дозволяють оволодіти прийомами і методами, запозиченими з науки і наукового мислення у процесі пізнання навколишньої дійсності.

Показниками розвитку дослідницьких здібностей дітей старшого дошкільного віку, виступають допитливість; схильність до експериментування; розвиненість конвергентного і дивергентного мислення; самостійність; критичність; наполегливість; стійкий інтерес до спостережень; висока концентрація уваги.

Нами виокремлено рівні розвитку дослідницьких здібностей дітей старшого дошкільного віку. Схарактеризуємо їх.

Високий рівень характеризується яскраво вираженою допитливістю, схильністю до експериментування і спостережень; високим рівнем розвитку конвергентного мислення; здатністю вирішувати проблемні завдання; проявом творчості в усіх видах діяльності; самостійністю; критичністю; наполегливістю в подоланні труднощів; високою концентрацією уваги при виконанні одноманітної роботи; широким колом інтересів.

Середній рівень характеризується ситуативним проявом пошукової активності; інтересом до спостережень; достатнім рівнем розвитку конвергентного мислення; проявом елементів творчості в діяльності; нестійким проявом самостійності, критичності, наполегливості, уваги.

Низький рівень характеризується слабким розвитком допитливості; відсутністю інтересу до спосте-

режень; недостатнім розвитком конвергентного мислення; нездатністю вирішувати пошукові завдання; інертністю мислення; несамостійністю; нездатністю долати труднощі; слабким рівнем розвитку уваги.

Для виявлення стану розвитку дослідницьких здібностей дітей старшого дошкільного віку було розроблено діагностичні методики, що включають: «Короткий тест творчого мислення. Фігурна форма П. Торренса» для діагностики дивергентного мислення; для діагностики вербального мислення. «Назви одним словом», «Аналогії». Схарактеризуємо кожну методику і процедуру її проведення.

«Короткий тест творчого мислення. Фігурна форма П. Торренса». Нами був обраний другий субтест фігурної батареї тестів творчого мислення П. Торренса «Закінчи малюнок». Тест використовується для дослідження творчих здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Випробовуваному пропонується закінчити 10 малюнків за 10 хвилин. Дітям дають інструкцію: «На цих двох сторінках намальовані незакінчені фігури. Якщо ви додасте до них додаткові лінії, у вас вийдуть цікаві предмети або сюжетні картинки. На виконання завдання відводиться 10 хвилин. Постарайтеся придумати таку картинку або історію, яку ніхто інший не зможе придумати. Зробіть її повною і цікавою, додайте до неї нові ідеї. Придумайте цікаву назву для кожної картинки».

За підсумками виконання завдання вираховуються бали за такими показниками:

- продуктивність (швидкість) мислення – визначається підрахунком числа завершених фігур (максимальний бал дорівнює 10);
- оригінальність мислення – оцінюється шляхом порівняння отриманих зображень із відповідями, отриманими при адаптації тесту (за оригінальну відповідь нараховується 1 бал, за відповідь, що не зустрічається в загальному списку максимальна оцінка - 2 бали);
- гнучкість – визначається числом різних категорій відповідей;
- розробленість – оцінюються продуманість кожної деталі.

Завдання *«Назви одним словом»* спрямоване на дослідження здатності до узагальнення;

Завдання *«Висновки за аналогією»* спрямоване на дослідження здатності будувати прості аналогії.

Методика діагностики дослідницьких здібностей передбачала також проведення анкетування вихователів та батьків.

Для вивчення дослідницької поведінки дітей ми використовували метод спостереження. Спостереження здійснювалося у два етапи. На першому етапі спостереження за проявами дослідницької поведінки старших дошкільників здійснювалося на занятті, а на другому етапі – у самостійній діяльності.

Проведене дослідження показало, що існує статистична лінійна залежність між рівнем розвитку конвергентного мислення (вербального і невербального) і творчістю; не виявлено зв'язку між рівнем розвитку конвергентного мислення і схильністю до експериментування; виявлений слабкий негативний зв'язок між рівнем розвитку конвергентного (вербального і невербального) мислення і допитливістю.

Таким чином, результати, отримані в ході діагностичного обстеження дітей, свідчать про необхідність спеціальної, цілеспрямованої роботи з розвитку дослідницьких здібностей.

На формувальному етапі дослідження розроблено методику навчання, в основі якої лежить застосування дослідницького методу, за допомогою якого

діти, які перебувають у позиції дослідника, відкривають зв'язок і закономірність навколишнього світу. Головна роль відводиться прийомам розвитку дослідницьких умінь і навичок, які необхідні для здійснення дослідницької діяльності, зокрема: бачити проблему, висувати гіпотези, давати визначення, класифікувати, спостерігати, експериментувати, структурувати. Одним із основних умінь у дослідницькому пошуку, є вміння бачити проблему. О. Савенков вважає, що вміння бачити проблему це – інтегральна властивість, що характеризує мислення людини і розвивається у різноманітних видах діяльності (Савенков, 2004).

Нами виокремлено спеціальні ігри та вправи, які використовуються в роботі з дітьми. Ось деякі з них:

Завдання *«Подивіться на світ чужими очима»* (Савенков, 2004). Дітям читають незакінчену розповідь, потім пропонують продовжити її різними способами.

Наприклад: «Наступив листопад. Пішов дощ зі снігом, стало холодно. На дорозі слизько ...»

Завдання *«Продовжіть розповідь»*. Дітям пропонують уявити, що «ти ... гуляєш у дворі; водій вантажівки і їдеш по дорозі; горобець, який сидить на гілці та інше».

Завдання *«Складіть розповідь від імені іншого персонажу»*. Дітям пропонують скласти розповідь від імені різних людей, тварин, неживих об'єктів. Вихователь пропонує пограти в гру «Хто я». Викладає на стіл картинку із зображенням казкових героїв, потім дає завдання дітям витягнути одну картку і від імені героя розповісти про себе, а решта дітей відгадують. При виконанні цього завдання необхідно акцентувати увагу дітей на те, що міг би розповісти про себе той чи інший казковий персонаж.

Завдання *«Скільки значень у предметі»* (Дж. Гілфорд, 1967). Дітям пропонують будь-який знайомий предмет. Завдання – знайти найбільше варіантів нетрадиційного, але реального використання цього предмета. Наприклад, дітям пропонують вирішити ситуацію: «Сашко і Михайлик вирушили в подорож на човні. Але раптом Сашко впав за борт, його може з'їсти акула». Дітям необхідно дати кілька варіантів її розв'язання, використовуючи такі предмети: шпилька з нитками, скрипка, чашка, повітряні кулі.

Широко використовувався метод *«Складання казкового сюжету на основі алгоритму аналізу творчого завдання»*:

Завдання: вибрати героя, описати його зовнішній вигляд, характерні особливості поведінки, характер, спосіб існування, друзів і ворогів.

Створення образу героя проблемної ситуації. Можливі варіанти: герой може змінитися сам (можливо на фантастичному рівні, за допомогою типових прийомів фантазування – змінився в розмірі, розучився переміщатися звичним способом). Він може потрапити в нетипове для його способу життя оточення (іншу стихію, несприятливі умови, незвичне середовище). Можлива зустріч з негативним героєм, який ставить завдання і висуває умови тощо. Вирішення для головного героя проблеми на основі алгоритму аналізу творчого завдання. Опис фінального вирішення і формулювання моралі казки.

Одним із важливих базових умінь дослідника є вміння висувати гіпотезу, в основі якої лежить дивергентне мислення, а також такі особистісні якості як самостійність, рішучість, наполегливість, критичність, винахідливість. Для формування означених якостей використовують такі завдання:

Завдання *«Пошук причин подій»* (Савенков, 2004). Суть цього завдання полягає в тому, що дітям про-

понують ситуацію в якій необхідно сформулювати можливі причини і наслідки описаних у них подій.

Так, наприклад, вихователь говорить: «Настала ніч, ви лягаєте спати, засинаєте. Але не всі сплять. Саме вночі оживають наші речі. Вони розмовляють між собою, діляться враженнями про минулий день». Потім педагог пропонує подумати, про що розмовляють речі, коли діти сплять.

Для дослідника важливо вміння ставити запитання, оскільки питання займає ключову роль у процесі дослідження. Для розвитку цього вміння використовують завдання такого характеру.

Дітям пропонують подумати над ситуацією: «Якби тварини могли розмовляти як люди, які запитання вони задали б вам?».

Необхідним умінням для здійснення дослідницької діяльності є вміння класифікувати. Найбільш популярним завданням для розвитку означеного вміння є завдання «Четвертий зайвий». Дітям пропонують чотири картки із зображеннями, потім запитують, який предмет зайвий.

Цікавим і ефективним прийомом розвитку вміння класифікувати є прийом «класифікація з помилками», розроблений О. Савенковим, оскільки цей прийом робить заняття більш емоційними, цікавими та

дозволяє пояснити правила класифікації (Савенков, 2004).

Так, дітям пропонують поділити тварин на пухнастих, рогатих, великих і маленьких, що сидять і лежать та інші. Завдання такого роду викликають у дітей емоційний відгук, посмішку. Діти самі починають знаходити підстави для поділу, що дуже важливо для тренування цього вміння.

Ефективним чинником розвитку творчих здібностей, дослідницьких умінь дитини дошкільного віку, на думку В. Кузьменко, є ігрові ситуації. З цієї метою застосовували, розроблені В. Кузьменко такі ігрові ситуації: «На що схоже?», «Відгадай, що це?», «Відгадай на дотик (в піску)», «Що можна з цим зробити?», «Чим це було раніше?», «Перетвори фігури на різні предмети», «Для кого буде це?» тощо. У процесі організації таких ситуацій діти спроможні розглянути окремі елементи предметів та явищ, співвіднести їх між собою, відгадувати, уявляти, завершувати зображення, фантазувати, висловлювати власну думку, пропонувати різні способи застосування предметів (Кузьменко, 2005).

Оцінка рівня розвитку дослідницьких здібностей старших дошкільників до навчання в школі проводилася нами за допомогою тих же діагностичних методик, що і в констатувальному експерименті.

Таблиця 1.

Рівні розвитку дослідницьких здібностей старшого дошкільного віку на констатувальному і формувальному етапах дослідження

Групи	Рівні розвитку дослідницьких здібностей старшого дошкільного віку		
	Високий %	Середній %	Низький %
ЕГ- конст. експ	19%	28%	53%
ЕГ- форм. експ	53%	35%	12%
КГ- конст. експ	20%	31%	49%
КГ- форм. експ	22%	32%	46%

Після проведеної роботи стала помітна динаміка рівнів розвитку дослідницьких здібностей дітей старшого дошкільного віку в експериментальних групах.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Узагальнені відомості щодо розподілу дошкільників за рівнями розвитку дослідницьких здібностей засвідчили, що в експериментальній групі дітей, які навчалися за розробленою методикою з високим рівнем було значно більше, ніж дітей контрольної групи. Таким чином, проаналізувавши отримані

результати, можна зробити висновок, що в експериментальній групі виявилася більш виражена динаміка розвитку дослідницьких здібностей дітей старшого дошкільного віку. Це підтверджує ефективність розробленої і апробованої методики розвитку дослідницьких здібностей дітей старшого дошкільного віку.

Подальші дослідження будуть пов'язані з визначенням найефективніших критеріїв розвитку дослідницьких здібностей та розробкою алгоритмів складання методики розвитку означених здібностей у дошкільників.

Список використаної літератури

Базовий компонент дошкільної освіти / науковий керівник А.М.Богущ, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; авт. кол.: Богущ А.М., Беленька Г.В., Богиніч О.Л. [та ін.]. К.: Видавництво. 2012. 26 с.
 Богущ А.М. Індивідуально-творче самовираження дітей дошкільного віку в ігрових ситуаціях. *Особистість у єдиному освітньому просторі*. Запоріжжя: Просвіта, 2014. С. 48-51.
 Іщенко Л.В. Основи формування творчої індивідуальності дітей старшого дошкільного віку: методичний інструментарій. Умань: ФОП Жовтий О.О., 2014. 62 с.
 Кузьменко В.У. Розвиток індивідуальності дитини 3-7 років : монографія. К.: НПУ імені М.П. Драгоманова. 2005. 354 с.
 Моляко В.А. Психология детской одаренности. К. Знание, 1995. 83 с.
 Савенков А.И. Исследовательское обучение и проектирование в современном образовании. *Исследовательская работа школьников*. 2004. № 1. С.22-31.
 Guilford J. The nature of human intelligence. New York: Mc. Grew Hill, 1967. 207 p.

References

Bohush, A.M., Bielienka, H.V., & Bohinich, O. L. (2012). *Bazovyi komponent doshkilnoi osvity* [Basic component of preschool education]. Kyiv: Publishing House [in Ukrainian].
 Bohush, A.M. (2014). *Indyvidualno-tvorche samovyrazhennia ditey doshkilnoho viku v ihrovyykh sytuatsiyakh* [Individually creative self-expression of children of preschool age in gambling situations]. In *Osobystist u yedynomu osvitiynomu prostori* (pp.48-51). Zaporizhzhia: Prosvita. [in Ukrainian].
 Guilford, J. (1967). *The nature of human intelligence*. New York: Mc. Grew Hill.
 Ishchenko, L.V. (2014). *Osnovy formuvannia tvorchoi indyvidualnosti ditei starshoho doshkilnoho viku* [Fundamentals of the

formation of the creative personality of children of the senior preschool age]. Uman: FOP Zhovtyy O.O. [in Ukrainian].

Kuzmenko, V.U. *Rozvytok individualnosti dytyny 3-7 rokiv* [Development of the child's individuality 3-7 years]. Kyiv: NPU imeni M.P.Dragomanova. 2005. [in Ukrainian].

Molyako, V.A. (1995). *Psykhologiya detskoj odarennosti* [Psychology of child giftedness]. Kyiv: Znannya. [in Ukrainian].

Savenkov, A.Y. (2004). *Yssledovatel'skoe obuchenye u proektyrovany'e v sovremennom obrazovany'u* [Research training and design in modern education]. *Yssledovatel'skaya rabota shkolykov, 1*. 22-31. [in Russian].

Стаття надійшла до редакції 06.04.2019 р.

Стаття прийнята до друку 16.04.2019 р.

Ищенко Людмила

доктор педагогических наук, профессор

кафедра психологии и педагогики развития ребенка

Уманский государственный педагогический университет имени Павла Тычины

г. Умань, Украина

Мельникова Ольга

кандидат педагогических наук, доцент

кафедра психологии и педагогики развития ребенка

Уманский государственный педагогический университет имени Павла Тычины

г. Умань, Украина

РАЗВИТИЕ СПОСОБНОСТЕЙ У ДЕТЕЙ СТАРШЕГО ДОШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА

Аннотация. Статья посвящена актуальной проблеме развития исследовательских способностей детей старшего дошкольного возраста, поскольку наличие их у детей позволяет им активно действовать, быстро ориентироваться в ситуации, творчески подходить к решению проблем. Основы их развития закладываются в дошкольном возрасте. Цель статьи заключается в раскрытии методики развития исследовательских способностей детей 5-6 лет в развивающей среде дошкольного учреждения. Дана характеристика уровней и показателей развития исследовательских способностей детей. Раскрыта методика развития исследуемых качеств старших дошкольников. Главная роль отводится методам (создание проблемной ситуации, игра, задания, упражнения, составление сказочного сюжета на основе алгоритма анализа творческого задания) и обеспечению условий для развития исследовательских умений и навыков, которые необходимы для осуществления исследовательской деятельности: видеть проблему, выдвигать гипотезы, давать определения, классифицировать, наблюдать, экспериментировать, структурировать. Результаты исследования показали, что в экспериментальной группе оказалась ярко выраженная динамика развития исследовательских способностей детей старшего дошкольного возраста чем у детей контрольной группы, что подтверждает эффективность разработанной и апробированной методики.

Ключевые слова: исследовательские способности детей старшего дошкольного возраста; исследовательская деятельность; поисковая деятельность, любознательность, поисковая активность.

Ishchenko Liudmyla

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Department

Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna

Uman, Ukraine

Melnikova Olga

Department of Psychology and Pedagogy of Child Development

Uman State Pedagogical University named after Pavlo Tychyna

Uman, Ukraine

DEVELOPMENT OF RESEARCH ABILITIES IN CHILDREN OF SENIOR PRESCHOOL AGE

Abstract. The article is devoted to the actual problem of the development of research abilities of children of senior preschool age, since their presence in children allows them to actively act, quickly navigate the situation, and creatively approach the solution of problems. Researches demonstrate that in children of senior preschool age there is a growing desire to reason, compare, argue, solve puzzles, pick words in rhyme, experiment, etc. The foundations of their development takes place in the preschool years. The purpose of the article is to reveal the development methodology of research abilities of children 5-6 years old in the developing environment of a pre-school institution. The characteristics of the levels and indicators of the development of children's research abilities are given. The method of development of the studied qualities of preschool children is revealed. The main role is given to methods (creating a problem situation, playing, tasks, exercises, drawing up a fairy-tale plot based on an algorithm for analyzing a creative task) and providing conditions for the development of research skills that are necessary for carrying out research activities: see the problem, put forward hypotheses, give definitions, classify, observe, experiment, structure. The results of the study showed that in the experimental group there was a pronounced dynamics of development of research abilities of children of older preschool age than in children of the control group, which confirms the effectiveness of the developed and tested methodology. Further research will be related to the definition of the most effective criteria for the development of research abilities and the development of algorithms for drafting a method for the development of these abilities in children of senior preschool age.

Key words: research abilities of children of preschool age; research activities; search activity, curiosity, search activity. Fundamentals of development occur in preschool age.